

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Aşağıdaki sorularımın, **Adalet Bakanı Yılmaz TUNÇ** tarafından Anayasanın 98 ve İç Tüzüğü'nün 96. ve 99. Maddeleri gereğince yazılı olarak cevaplandırılmasını arz ederim. **11.11.2024**

Gülüstan Kılıç Koçyiğit

DEM Parti Grup Başkanvekili
Kars Milletvekili

Son dönemde, Kandıra 1 No'lu Yüksek Güvenlikli Kapalı Cezaevi'nde, aralarında HDP eski Eş Genel Başkanı Figen Yüksekdağ ve 27. Dönem Diyarbakır Milletvekili Semra Güzel'in de bulunduğu siyasi kadın tutuklulara yönelik hak ihlali tespitleri kamuoyunun gündeminde. Bu ihlallerin, hem Türkiye Cumhuriyeti Anayasası hem de uluslararası insan hakları sözleşmeleri kapsamında koruma altına alınan temel hakları ihlal ettiği belirtilmektedir. Anayasa'nın 17. ve 19. maddeleri ile güvence altına alınan yaşama hakkı, maddi ve manevi bütünlük hakkı ve kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı; Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) 3. maddesi ve İşkenceye ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı veya Aşağılayıcı Muamele veya Cezaya Karşı Sözleşme'nin (CAT) maddeleri kapsamında ihlallere dair tespitler endişeleri artırmaktadır.

Bu ihlallerin, tecrit uygulamaları ve idari gözlem kurulu kararları doğrultusunda yapılan baskı ve saldırılarda artış yaşandığı belirtilmektedir. Özellikle, mahpusların yaşamsal ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla yasal olarak içeri alınmış olan mont, battaniye, temizlik malzemeleri, süreli yayınlar ve dergilerin hiçbir gerekçe gösterilmeksizin keyfi şekilde toplandığı, ayrıca kadın mahpuslara ait eliş malzemelerinin soruşturma konusu yapıldığı vurgulanmaktadır. Bu uygulamalar, AİHS'nin işkence ve kötü muamele yasağı kapsamındaki 3. maddesini ihlal etmekte olup, Mandela Kuralları olarak bilinen Birleşmiş Milletler Mahpusların Islahı Standart Asgari Kuralları'nın 42. ve 43. maddeleri ile Avrupa Konseyi Cezaevi Kuralları'nın 24. ve 52. maddelerinde güvence altına alınan mahpusların insani koşullarda yaşam hakkı ve kişisel eşyalarına saygı hakkını ihlal etmektedir.

Tespitlere göre, cezaevinde ayda 3-4 kez "arama" adı altında yapılan baskınlarda, zaten çok dar bir alanda ve tecrit koşullarında yaşamını sürdüren mahpusların günlük yaşam alanları yaşanmaz

hale getirilmektedir. Her aramada odaların dağıtıldığı, eşyaların keyfi şekilde toplandığı, yaşamsal ihtiyaçlara el konulduğu, bu baskıcı uygulamaların ise Hapishane İkinci Müdürü tarafından doğrudan yönetildiği ileri sürülmektedir. Söz konusu müdahale ve operasyonların, herhangi bir güvenlik gerekçesi olmaksızın mahpusları provoke etmek ve gerilim yaratmak amacıyla yapıldığına yönelik vurgulanan tespitler, cezaevindeki baskı ortamını daha da derinleştirmiştir. Kadın mahpuslar, özellikle her aramada eşyalarına el konularak gerilim yaratılması amacı güdüldüğünü ifade etmektedir. Bu tür arama ve baskın uygulamaları, Türkiye'nin taraf olduğu Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi'ne (CEDAW) aykırı olmakla birlikte, cezaevi koşullarında kadınların özel ihtiyaçlarına duyarsız bir muamele olarak da dikkat çekmektedir. Türkiye tarafından imzalanan bu sözleşme, kadınların ayrımcılığa uğramadan insanca muamele görme haklarını güvence altına almaktadır.

23 Ekim 2024 tarihinde ağırlaştırılmış müebbet cezası kesinleşen üç kadın mahpus (Dilber Tanrıku, Gülşen Bahadır, Zozan Kutum) tek kişilik hücrelere konulmuştur. Bu hücrelerin, daha önce Garibe Gezer'in ölümüne sebebiyet veren koşulları taşıdığı ve insan yaşamına uygun olmadığına dair İl İnsan Hakları İzleme Kurulu'nun hazırladığı bir raporda hücrelerin beş metrekareden ibaret, "uzun süreli yaşamaya uygun olmayan ceza hücreleri" olarak nitelendirildiği belirtilmektedir. Ancak, buna rağmen kadın mahpusların söz konusu hücrelere konulması, İnsan Hakları Evrensel Beyanname'sinin 5. maddesi ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) 3. maddesi gereği olan işkence ve kötü muamele yasağı ile bağdaşmamaktadır. Mandela Kuralları'nın 12. maddesi doğrultusunda cezaevinde yaşamaya uygun olmayan şartlar altındaki mahpuslara daha insani koşullarda kalma hakkı verilmelidir.

Garibe Gezer'in cezaevinde hayatını kaybetmesi, söz konusu uygulamaların riskini artırmış olup, intihar olarak kayıtlara geçmiş olmasına rağmen cezaevi yönetimi ve çalışanlarının bu olayda sorumluluğu ve ihmali olduğuna yönelik kamuoyunda ciddi şüpheler bulunmaktadır. Bu tür vakalar, CAT ve Türkiye'nin taraf olduğu diğer uluslararası insan hakları sözleşmelerinin açıkça ihlalidir. Garibe Gezer'in ölümünün ardından bir başka kadın mahpusun daha "intihar etmesi" ile bu hücrelerin güvenli olmadığına dair tespitler güçlenmiştir. Kadın mahpusların, tecrit içinde özel tecrit, ceza içinde özel ceza uygulamasına tabi tutulduğu belirtilmektedir ve bu uygulamaların can güvenliğini tehlikeye attığı endişesi bulunmaktadır.

Bu bağlamda;

1. Kandıra 1 No'lu Yüksek Güvenlikli Kapalı Cezaevi'nde, HDP eski Eş Genel Başkanı Figen Yüksekdağ ve Diyarbakır Milletvekili Semra Güzel'in de bulunduğu siyasi kadın tutuklulara yönelik hak ihlali tespitlerine dair bakanlıkça bir inceleme yapılmış mıdır? Yapılmışsa, bu incelemenin sonuçları ve alınan önlemler hakkında kamuoyuna herhangi bir açıklama yapılması planlanmakta mıdır?
2. Söz konusu cezaevinde, kadın mahpuslara ait eliş malzemelerinin soruşturma konusu yapılması ve yaşamsal ihtiyaçlara dair malzemelerin keyfi şekilde toplandığı belirtilen durum hakkında bakanlık bir değerlendirme yapmış mıdır? Bu uygulamalara son verilmesi adına herhangi bir adım atılacak mıdır?
3. Kandıra 1 No'lu Cezaevi'nde yapılan "arama" adı altında gerçekleştirilen baskınlarda, mahpusların günlük yaşam alanlarının yaşanmaz hale getirilmesi ve eşyalarına el konulması durumunda bakanlıkça herhangi bir denetim yapılmış mıdır? Bu tür uygulamaların, mahpusların insani haklarını ihlal edip etmediği değerlendirilmiş midir?
4. 23 Ekim 2024 tarihinde ağırlaştırılmış müebbet cezası kesinleşen kadın mahpusların tek kişilik hücrelere konulmasının, daha önce Garibe Gezer'in cezaevinde ölümüne yol açan koşullarla aynı şartlara sahip olduğu belirtilen durum hakkında bakanlık bir açıklama yapacak mıdır? Bu hücrelerin, insan yaşamına uygun olup olmadığına dair raporlara ilişkin bakanlıkça bir değerlendirme yapılmış mıdır?
5. Garibe Gezer'in cezaevinde hayatını kaybetmesi ve bir başka kadın mahpusun da yine resmi raporlara göre intihar ettiği belirtilerek hayatını kaybetmesi üzerine, bu hücrelerin güvenli olmadığına dair yapılan tespitler doğrultusunda bakanlıkça alınan önlemler nelerdir?
6. Basına yansıyan Kandıra cezaevinde gerçekleştiği belirtilen hak ihlalleri tespitlerine dair cezaevi yönetimi ve çalışanlarının sorumluluğuna ilişkin herhangi bir soruşturma başlatılmış mıdır? Soruşturma başlatıldıysa, hangi aşamada? Soruşturma aşamasında alınan herhangi bir idari tedbir var mıdır? Eğer varsa, bu tedbirler nelerdir?
7. Kadın mahpusların tecrit içinde özel tecrit ve ceza içinde özel ceza uygulamalarına tabi tutulduğu belirtilen durumlara karşı bakanlık ne gibi önlemler almayı planlamaktadır?
8. Bakanlık, cezaevi uygulamalarında CEDAW'a uyumlu bir yaklaşım benimsemek adına nasıl bir çalışma yapmayı planlamaktadır?